

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

Kompendium wiedzy do konkursu wiedzy o USA

ZSGH 2009.

Przygotowane na podstawie: www.wikipedia.pl

Opracował: mgr Bartłomiej Polesiak

PREZYDENCI USA

Prezydent Stanów Zjednoczonych – głowa państwa, szef administracji federalnej, naczelny dowódca sił zbrojnych, szef rządu, a także lider swojej partii. Konstytucja nadała mu wiele prerogatyw, co sprawia, iż zajmuje on kluczowe miejsce w systemie politycznym Stanów Zjednoczonych.

Kadencja:

Prezydent jest wybierany na cztery lata; wybory zawsze odbywają się w pierwszy wtorek po pierwszym poniedziałku listopada roku podzielnego przez cztery. Od 1937 zaprzysiężenie odbywa się 20 stycznia następnego roku, o godzinie 12 czasu waszyngtońskiego (18.00 czasu polskiego), do 1933 r. miało to miejsce 4 marca. Liczba kadencji jest konstytucyjnie ograniczona do dwóch. Jeżeli jednak wiceprezydent obejmuje opróżniony urząd w trakcie trwania kadencji dotychczasowego prezydenta przez okres dłuższy niż dwa lata, wtedy może być wybrany tylko jeden raz. Poprawkę regulującą ten problem wprowadzono w roku 1951, przedtem istniało niepisane prawo ograniczające liczbę kadencji do dwóch, który to zwyczaj złamał jedynie Franklin Delano Roosevelt (wybrany w 1940 na trzecią i w 1944 na czwartą kadencję).

W przypadku śmierci, zrzeczenia się lub usunięcia z urzędu dotychczasowej głowy państwa, prezydentem zostaje wiceprezydent, który jest wybierany wspólnie z prezydentem. Dotychczas w historii USA działo się tak dziewięć razy; po raz pierwszy w 1841 r. kiedy wiceprezydent John Tyler został prezydentem po śmierci Williama Henry'ego Harrisona, a po raz ostatni w 1974 roku, kiedy Gerald Ford wstąpił do Białego Domu po rezygnacji Richarda Nixona. Wiceprezydent "dokańcza" wtedy kadencję swego poprzednika.

Sposób wyboru:

Prezydent USA jest wybierany w wyborach pośrednich. W dniu głosowania wybiera się teoretycznie, elektorów, tworzących Kolegium Elektorów. Ciało to nigdy nie konstituje się, a jego członkowie są - dla większości wyborców - anonimowi; elektorzy z każdego stanu zbierają się w pierwszy poniedziałek po drugiej środzie grudnia w siedzibie władz stanowych i tam oddają głosy. Zgodnie z art. II Konstytucji Stanów Zjednoczonych o sposobie doboru elektorów decyduje stanowa legislatura (a zatem wcale nie musieliby oni być wybierani w głosowaniu powszechnym, zresztą w XIX wieku wiele stanów praktykowało wybór elektorów przez stanowe legislatury). System ten (liczba miejsc w kolegium zależy od liczby kongresmanów + 2 senatorów danego stanu) zakłada, że kandydat, który uzyskał choćby jeden głos przewagi w danym stanie uzyskuje cały pakiet jego głosów; system ten (który nie obowiązuje w Nebrasce i Maine, które umożliwiają wybór elektorów z różnych partii) ma swoje wady. Zdarza się bowiem, że kandydat, który uzyskał mniejszość w głosowaniu powszechnym, uzyskuje przewagę w kolegium elektorskim i zostaje prezydentem. Taka sytuacja miała miejsce w latach: 1824, 1876, 1888 i niedawno w 2000.

Od początku istnienia USA istnieją dwie główne partie polityczne, które praktycznie zmonopolizowały władzę w tym kraju. Najstarszą z nich jest powstała w końcu XVIII wieku Partia Demokratyczna (wcześniej znana jako partia Republikańska i Republikańsko-Demokratyczna), której przeciwnikiem było początkowo stronnictwo Federalistów, potem Partia Wigów a obecnie powstała w latach 50. XIX wieku Partia Republikańska. Obecnie w Białym Domu zasiada demokracja Barack Obama, wybrany na pierwszą kadencję w wyborach 4 listopada 2008 roku.

Nigdy w historii USA nie zdarzyło się (prócz pierwszych wyborów, które wygrał bezpartyjny Washington), aby wybory wygrał kandydat niezależny lub reprezentujący tzw. "trzecie partie". Jednak udawało im się niekiedy uzyskać poważne poparcie, jak w roku 1912, kiedy kandydat Partii Postępowej i były prezydent Theodore Roosevelt zajął drugie miejsce przed oficjalnym kandydatem republikanów (w tych samych wyborach socjalista Eugene Victor Debs uzyskał około miliona głosów), w roku 1968 kiedy gubernator Alabamy George Wallace uzyskał około 10 milionów głosów i 46 w kolegium elektorskim, co umożliwiło wobec podziału w obozie demokratów zwycięstwo Nixonowi oraz w latach 1992 i 1996, kiedy kandydat Partii Reform Ross Perot uzyskał kolejno 19 milionów i osiem milionów głosów, co dało zwycięstwo Billowi Clintonowi.

Chronologiczna lista prezydentów USA:

Urząd prezydenta USA sprawowały dotąd 43 osoby. Różnica pomiędzy liczbą osób, a numeracją prezydentów (obecnie urząd ten sprawowany jest przez 44 prezydenta) wynika z faktu, że Stephen Grover Cleveland sprawował go dwukrotnie, jako dwudziesty drugi (1885 - 1889) i dwudziesty czwarty prezydent USA (1893 - 1897). Jego kadencje zostały rozdzielone prezydenturą dwudziestego trzeciego prezydenta USA Benjamina Harrisona (1889 - 1893).

LP	Imię i Nazwisko	Zdjęcie	Data objęcia urzędu Data złożenia urzędu	Partia
1.	George Washington		20 kwietnia 1789 4 marca 1797	bezpartyjny
2.	John Adams		4 marca 1799 4 marca 1801	federalista
3.	Thomas Jefferson		4 marca 1801 4 marca 1809	demokratyczny republikanin
4.	James Madison		4 marca 1809 4 marca 1817	demokratyczny republikanin
5.	James Monroe		4 marca 1817 4 marca 1825	demokratyczny republikanin
6.	John Quincy Adams		4 marca 1825 4 marca 1829	demokratyczny republikanin
7.	Andrew Jackson		4 marca 1829 4 marca 1837	demokrata
8.	Martin Van Buren		4 marca 1837 4 marca 1841	demokrata
9.	William Henry Harrison		4 marca 1841 4 kwietnia 1841	whig
10.	John Tyler		4 kwietnia 1841 4 marca 1845	whig
11.	James Knox Polk		4 marca 1845 4 marca 1849	demokrata
12.	Zachary Taylor		4 marca 1849 9 lipca 1850	whig
13.	Millard Fillmore		9 lipca 1850 4 marca 1853	whig
14.	Franklin Pierce		4 marca 1853 4 marca 1857	demokrata
15.	James Buchanan		4 marca 1857 4 marca 1861	demokrata

16.	Abraham Lincoln		4 marca 1861 15 kwietnia 1865	republikanin
17.	Andrew Johnson		15 kwietnia 1865 4 marca 1869	demokrata
18.	Ulysses Simpson Grant		4 marca 1869 4 marca 1877	republikanin
19.	Rutherford Birchard Hayes		4 marca 1877 4 marca 1881	republikanin
20.	James Abram Garfield		4 marca 1881 19 września 1881	republikanin
21.	Chester Alan Arthur		18 września 1881 4 marca 1885	republikanin
22.	Stephen Grover Cleveland		4 marca 1885 4 marca 1889	demokrata
23.	Benjamin Harrison		4 marca 1889 4 marca 1893	republikanin
24.	Stephen Grover Cleveland		4 marca 1893 4 marca 1897	demokrata
25.	William McKinley		4 marca 1897 14 września 1901	republikanin
26.	Theodore Roosevelt, Jr.		14 września 1901 4 marca 1909	republikanin
27.	William Howard Taft		4 marca 1909 4 marca 1913	republikanin
28.	Thomas Woodrow Wilson		4 marca 1913 4 marca 1921	demokrata
29.	Warren Gamaliel Harding		4 marca 1921 2 sierpnia 1923	republikanin

30.	John Calvin Coolidge, Jr.		2 sierpnia 1923 4 marca 1929	republikanin
31.	Herbert Clark Hoover		4 marca 1929 4 marca 1933	republikanin
32.	Franklin Delano Roosevelt		4 marca 1933 12 kwietnia 1945	demokrata
33.	Harry Truman		12 kwietnia 1945 20 stycznia 1953	demokrata
34.	Dwight David Eisenhower		20 stycznia 1953 20 stycznia 1961	republikanin
35.	John Fitzgerald Kennedy		20 stycznia 1961 22 listopada 1963	demokrata
36.	Lyndon Baines Johnson		22 listopada 1963 20 stycznia 1969	demokrata
37.	Richard Milhous Nixon		20 stycznia 1969 9 sierpnia 1974	republikanin
38.	Gerald Rudolph Ford, Jr.		9 sierpnia 1974 20 stycznia 1977	republikanin
39.	James Earl „Jimmy” Carter, Jr.		20 stycznia 1977 20 stycznia 1981	demokrata
40.	Ronald Wilson Reagan		20 stycznia 1981 20 stycznia 1989	republikanin
41.	George Herber Walker Bush		20 stycznia 1989 20 stycznia 1993	republikanin
42.	William Jefferson „Bill” Clinton		20 stycznia 1993 20 stycznia 2001	demokrata
43.	George Walker Bush		20 stycznia 2001 20 stycznia 2009	republikanin
44.	Barack Hussein Obama, Jr.		20 stycznia 2009	demokrata

Byli prezydenci USA:

Zgodnie z prawem ustalonym we wczesnych latach 60. XX wieku byłym prezydentom USA (jak i wiceprezydentom) przysługuje, po odejściu z urzędu, dożywotnie uposażenie w wysokości pensji sekretarza gabinetu, dodatki na fundusze reprezentacyjne i prowadzenie biura, oraz ochrona osobista Secret Service. Każdy były prezydent zakłada też bibliotekę własnego imienia, gdzie gromadzi dane związane ze swoją prezydenturą. Niektórzy też własne fundacje. Przywileje te są niezwykłe, chyba że prezydent zostanie usunięty z urzędu i ich pozbawiony. Można się też ich zrzec. Tak uczynił w latach 80. Richard Nixon, który zrezygnował z ochrony osobistej.

W 1994 roku Kongres zdecydował, że każdemu prezydentowi, który obejmie urząd po 1 stycznia 1997 roku będzie przysługiwała ochrona przez okres 10 lat po odejściu z urzędu, do 1997 roku wszyscy byli prezydenci i ich rodziny byli pod ochroną Secret Service do momentu śmierci prezydenta. Ostatnim prezydentem który będzie miał dożywotnią ochronę jest Bill Clinton. Po zamachach terrorystycznych z 11 Września 2001 w Kongresie toczy się debata nad przywróceniem byłym prezydentom dożywotniej ochrony. Pierwszym byłym prezydentem z maksymalnie 10 letnią ochroną będzie George W. Bush.

Często prezydenci prowadzą na emeryturze aktywne życie, jak np. Jimmy Carter, będący autorem wielu bestsellerowych książek, międzynarodowym działaczem humanitarnym i na rzecz praw człowieka, za co wyróżniono go Pokojową Nagrodą Nobla w roku 2002. William H. Taft został zaś Prezesem Sądu Najwyższego z nominacji Warrena Hardinga.

Różne dane statystyczne dotyczące prezydentów USA:

Czterej prezydenci zostali zamordowani w czasie pełnienia urzędu:

- Abraham Lincoln (1861-1865),
- James Garfield (1881),
- William McKinley (1897-1901),
- John Fitzgerald Kennedy (1961-1963).

Czterej prezydenci zmarli z przyczyn naturalnych w trakcie pełnienia urzędu:

- William Henry Harrison (1841),
- Zachary Taylor (1849-1850),
- Warren Harding (1921-1923),
- Franklin Delano Roosevelt (1933-1945),

Jeden prezydent ustąpił ze stanowiska:

- Richard Nixon (1969-1974)

Dwaj prezydenci byli poddani procedurze usunięcia z urzędu, ale zostali uniewinnieni przez Senat USA:

- Andrew Johnson (1865-1869, sądzony w roku 1868),
- Bill Clinton (1993-2001, sądzony w roku 1998)

Czterech prezydentów objęło urząd, mimo że przegrali w głosowaniu powszechnym (w wypadku Adamsa należy zauważyć, że w XIX wieku wiele stanów, np. Delaware, Karolina Południowa nie przeprowadzały powszechnych wyborów elektorów, których wybierała stanowa legislatura, zatem nie wiadomo, jakie faktycznie poparcie mieli kandydaci w całym kraju):

- John Quincy Adams (1825-1829) (pokonany w głosowaniu powszechnym przez Andrew Jacksona),
- Rutherford Birchard Hayes (1877-1881) (pokonany przez Samuela Tildena),
- Benjamin Harrison (1889-1893) (pokonany przez Grovera Clevelanda),
- George W. Bush (2001-2009) (pokonany przez Alę Gore'a)

Dwaj prezydenci zostali ostatecznie wybrani przez Izbę Reprezentantów:

- Thomas Jefferson (1801-1809),
- John Quincy Adams (1825-1829)

Pięciu prezydentów, którzy zostali wybrani lub mianowani na stanowisko wiceprezydenta i objęli najwyższy urząd w wyniku sukcesji, nigdy nie zostało wybranych na prezydenta:

- John Tyler (1841-1845),
- Millard Fillmore (1850-1853),
- Andrew Johnson (1865-1869),
- Chester Arthur (1881-1885),
- Gerald Ford (1974-1977)

Jeden prezydent był jedynym w historii wiceprezydentem i prezydentem nie z wyboru, a z nominacji (w wyniku zastosowania 25. Poprawki do Konstytucji):

- Gerald Ford (1974-1977)

Czterej wiceprezydenci, którzy objęli rządy w wyniku sukcesji, zostali potem wybrani na kolejną kadencję:

- Theodore Roosevelt (1901-1909, wybrany w 1904 r.)
- Calvin Coolidge (1923-1929, wybrany w 1924 r.),
- Harry Truman (1945-1953, wybrany w 1948 r.),
- Lyndon Johnson (1963-1969, wybrany w 1964 r.)

Prezydenci amerykańscy wobec spraw polskich do II wojny światowej:

Związki polsko-amerykańskie sięgają czasów wojny o niepodległość (1776-1783), w której uczestniczyli również Polacy, z których najważniejsi to Tadeusz Kościuszko i Kazimierz Pułaski. Pierwszy prezydent USA, Jerzy Waszyngton, spotykał się z Polakami jeszcze przed objęciem prezydentury.

William Henry Harrison (prezydent 1841 r.) jeszcze jako kongresman wygłosił w 1818 r. przemówienie w Kongresie w związku ze śmiercią Kościuszki. Powstanie listopadowe w latach 1830-31 przypada na okres prezydentury Andrew Jacksona. Do Stanów Zjednoczonych przybyła wtedy znacząca grupa uchodźców politycznych, będących uczestnikami tego powstania. Wtedy też z jego reperkusjami spotkał się James Buchanan, poseł amerykański w Petersburgu w latach 1832-33 i prezydent w latach 1857-1861.

Następca Buchanana, Abraham Lincoln (1861-1865) zasiadał w Białym Domu w czasie, gdy w USA trwała wojna secesyjna, a w Królestwie Polskim powstanie styczniowe. Prezydent zachował w nim neutralność, gdyż w wojnie secesyjnej carska Rosja popierała Unię, a Lincoln nie chciał zrażać do siebie ważnego sojusznika, aczkolwiek sekretarz stanu William Henry Seward nie wierzył w możliwość sukcesu powstania.

Dziesięciu prezydentów urzędujących w latach 1865-1913 nie łączy praktycznie nic ze sprawami polskimi. Pewne ślady polskie da się zauważyć w przypadku Grovera Clevelanda (1885-1889, 1893-1897) i Williama McKinleya (1897-1901). Grover Cleveland był jednym z niewielu polityków amerykańskich tego okresu, którzy nie służyli w wojsku w czasie wojny secesyjnej. Dwaj jego bracia uczestniczyli w niej. Cleveland nie chciał zaciągnąć się do armii, wołał więc znaleźć kogoś, kto odbyłby służbę za niego. Znalazł analfabetę, polskiego imigranta, któremu zapłacił 150 dolarów za to, że poszedł za niego na front. Zaciągnął za to pożyczkę, którą spłacał przez kilka następujących lat.

William McKinley został zastrzelony przez syna polskich imigrantów, Leona Czolgosza 6 września 1901 r. i zmarł 8 dni później, 14 września. Zabójcę schwytano natychmiast i skazano na śmierć; wyrok wykonano 29 października 1901 r. poprzez śmierć na krześle elektrycznym w więzieniu stanowym w Auburn w stanie Nowy Jork.

Pierwszym prezydentem, który osobiście zaangażował się w sprawy polskie, był Woodrow Wilson (1913 - 1921). Wniósł on wkład w dzieło niepodległości Polski, choć jako autor książki *Historia narodu amerykańskiego* nie wyrażał się pochlebnie o Polakach. To właśnie w czasie jego prezydentury Polska nawiązała w 1919 r. stosunki dyplomatyczne ze Stanami Zjednoczonymi i utrzymuje je nieprzerwanie do dziś. Warren Harding (prezydent 1921-23), podobnie jak Wilson, też wyrażał się negatywnie o Polakach, określając ich pogardliwie *Polacks*. 20 maja 1921 r. wręczył on noblistce Marii Curie-Skłodowskiej kapsułkę z zawartością radu o wartości 100 000 dolarów.

W okresie prezydentury Calvina Coolidge'a (1923-29) główny nacisk w stosunkach polsko-amerykańskich położony był na sprawy gospodarcze. Jesienią 1924 r. amerykańskie towarzystwo Ulen zaproponowało Polsce kredyt w wysokości 10 mln dolarów na zaprojektowanie i wykonanie instalacji wodociągowo-kanalizacyjnych. Co prawda warunki kredytu nie były dogodne, jednak władzom polskim zależało na tej transakcji, by przyciągnąć kapitał zagraniczny. W 1925 r. jeden z największych banków amerykańskich, Dillon Read and Co, zaproponował Polsce pożyczkę w wysokości 20 mln dolarów. Rozmowy w sprawie tej pożyczki były bardzo trudne. Amerykanie stawiali warunki, których nie akceptowała strona polska. Początkowo Polska ubiegała się o pożyczkę w wysokości 50 mln dolarów, jednak przedstawiciele banku nie byli tym zainteresowani i w efekcie podpisano porozumienie na ok. 21 mln dolarów.

Herbert Hoover (prezydent w latach 1929-33) nie zapisał się najlepiej w historii USA. Jego prezydentura przypadła na okres wielkiego kryzysu gospodarczego, któremu najpierw nie potrafił w porę zapobiec, a potem wyciągnąć kraju z niego. Jednak jeszcze przed wstąpieniem do Białego Domu zbił fortunę jako inżynier geolog i odkrywca żył złota, znany był też jako działacz humanitarny w skali międzynarodowej. W tej roli dobrze zapisał się w pamięci Polaków. W listopadzie 1915 r. próbował zorganizować dostawy żywności dla głodującej ludności polskiej, ale nie udało mu się to z powodu trudności stawianych przez Niemców i Anglików. W 1922 r. Sejm przyznał mu honorowe obywatelstwo Polski. Hoover trzykrotnie odwiedził Polskę, choć nigdy jako urzędujący prezydent (w 1913, 1938 i 1946 roku).

Franklin Delano Roosevelt, prezydent w latach 1933-1945, do końca lat 30., kiedy w stosunkach polsko-niemieckich wystąpiły poważne napięcia, nie wykazywał szczególnego zainteresowania sprawami polskimi. W miesiącach poprzedzających wybuch wojny, gdy Polska była już wyraźnie zagrożona ze strony Niemiec, Stany Zjednoczone odsuwały się od problemów europejskich, z czego Polska nie mogła być zadowolona. Polskie koła rządowe wiązały duże nadzieje ze stanowiskiem Waszyngtonu. Jednak polskie depesze przesyłane do Departamentu Stanu nie były traktowane jako pilne.

O wybuchu wojny Roosevelt dowiedział się telefonicznie od ambasadora USA w Paryżu, Bullitta. Stany Zjednoczone ogłosiły neutralność w tej wojnie. 25 października prezydent zaproponował prezydentowi RP, Ignacemu Mościckiemu, gościnę w USA. Mościcki tę propozycję odrzucił. W okresie 24 marca - 12 maja 1941 r. premier rządu polskiego, gen. Władysław Sikorski przebywał z wizytą w USA i Kanadzie. W Waszyngtonie odbyły rozmowy m.in. z prezydentem Rooseveltem. Roosevelt, mimo iż Stany Zjednoczone były krajem neutralnym, przygotowywał amerykańską opinię publiczną do możliwości przystąpienia do wojny.

W połowie lutego 1942 r. Roosevelt przyjął w Waszyngtonie p.o obowiązki ministra spraw zagranicznych, Edwarda Raczyńskiego, który miał przygotować drugą wizytę Sikorskiego w USA (odbyła się ona w dniach 24 - 30 marca 1942 r.). Roosevelt zapewnił go, iż USA i Wielka Brytania koordynują swe posunięcia w polityce zagranicznej i nie wyrażą zgody na zmiany terytorialne i polityczne w czasie trwania wojny. Pod koniec listopada 1942 r. Sikorski złożył trzecią wizytę w USA. Po jego tragicznej śmierci w Gibraltarze 4 lipca 1943 r. Roosevelt w depeszy do Władysława Raczkiewicza podziękował mu za życzenia z okazji święta narodowego USA. W czasie konferencji Wielkiej Trójki w Teheranie (28 listopada - 1 grudnia 1943 r.) prezydent wypowiedział się na temat spraw polskich (sprawa jej terytorium była już przesądzona), ów jednak prosił by nie mówiono o tym, iż liczył na głosy Polonii.